

Klement Mariann

Eszterházy Károly Főiskola

mariann@ektf.hu

ONLINE ÉS OFFLINE KÖZÖSSÉGEK SZERVEZŐDÉSÉNEK, SAJÁTÓSSÁGAI EGY KUTATÁS TÜKRÉBEN

Az internet térhódítása a fiatal generáció körében nem megkérdőjelezhető jelenség. Az okos telefonok, tablet-ek, e-book-ok és online jelenlét világát éljük, amihez a fiatal nemzedék jól adaptálódott. A fiatalok számos online közösség, online hálózat tagjai, mindennapi ügyeiket, kapcsolataik jelentős részét online térben bonyolítják. Bár nem biztos, hogy értik az online közösségek felépítését, összefüggéseit más pszichológiai és szociológiai komponensekkel, de csatlakoznak és részt vesznek ezek működtetésében.

Ha virtuális vagy online közösségekről beszélünk, a szóösszetétel ellentmondásokat rejt. Hiszen a hagyományos megközelítés szerint a közösség egyik legfőbb jellemzője a lokalizáció, az egy földrajzi helyhez való kötöttség, míg a virtuális közösségek működésének nem akadálya a fizikai távolság a modern technikai eszközöknek köszönhetően. A technika vívmányai által megnyílt a lehetőség, hogy a világ bármely pontjáról, hasonló érdeklődéssel, információval vagy szolgáltatással rendelkező emberek közösséget alkossanak egymással. A hasonlóságok mellett az online és az offline közösségek számos különbséget is hordoznak. Az egyik legfontosabb különbség a kommunikációs csatorna, a másik nagy különbség az anonimitás. Ezen gondolatok mentén a hagyományos közösségfelfogás újra gondolását kell kilátásba helyoznunk.

Egyén és a közösség

Ahhoz, hogy megértsük az online és offline közösségek szerveződését, és azok sajátosságait, vizsgáljuk meg külön-külön a kétféle működést. Nézzük először, hogy mit tudunk a „hagyományosan” szerveződő közösségekről!

Az ember beleszületik egy társadalomba, családba (nevet ad), társadalmi rétegbe, ami megjelöli induló státusát. Egyén és a közösség szükségszerűen valamilyen kapcsolatban állnak egymással, függetlenül attól, hogy kisebb (pl. családi) vagy nagyobb (pl. lakóhelyi) közösségről beszélünk. A közösség nemcsak egyszerűen tagjainak és azok tulajdonságainak összessége, ugyanis az együttességben természetes többlet rejlik az egyedülélőhöz képest.

A közösség meghatározására az évek során számtalan definíció született. Az egyik megközelítés szerint, a közösség az emberi együttélés és együttműködés ősi formája. Ebben az esetben a közösséghez való tartozás alapja a beleszületés, és ritkán a szabad választás. Értékszempontú gondolkodás mentén viszont a közösség, az emberi együttműködés legmagasabb-rendű formája és olyan társulás, melyet autonóm

személyiségek szabadon hoznak létre. Az egyén ilyen társuláshoz nem beleszületés vagy véletlen, hanem önálló döntés során csatlakozik.¹

Mérei (2006) alakzatokról beszél, és azt mondja, hogy életünk közösségi élet, ami azt jelenti, hogy különböző társas alakzatokhoz tartozunk, és ez által áttekinthetetlen kapcsolatrendszerben mozgunk. Kötődéseink több egymással érintkező, társas mezőhöz tartoznak, akik esetenként csak rajtuk keresztül érintkeznek. Társas alakzatokba lépünk születésünkkel és az iskola, a különböző termelési egységek, egyesületek, szervezetek tagjaként is. Ezen alakzatok rögzített szabályrendszere és szokásai már a belépés előtt kialakultak. Az ember nem csak passzív részese, hanem alakítója is az őt körülvevő társadalmi alakzatoknak, állampolgári jogainak gyakorlása, civil szerepvállása és társadalmi szervezetekben való működése révén. A közvetlen alakító tényezőkön kívül a társas visszahatás rejtettebb módon is megjelenhet, ugyanis a kész szabályrendszereken belül is van lehetőség egyéni prioritások érvényesítésére.

Intézményes keretnek, vagy formális alakzatnak a szokásaikkal, szabályaikkal, rítusaikkal azokat a viszonyrendszereket mondjuk, „amelyek szervezeten, törvényes jogi implikációval illeszkednek be a termelésen nyugvó társadalmi rendbe.”² A különböző intézmények átfedésekkel és bonyolult kereszteződésekkel egységes hálózatot alkotnak. Ez a hálózat átszövi életünket, és alapja a társadalomnak, mint az emberi tevékenységek szervezetének. Intézményes alakzat a család, iskola, munkaegység, sportkörüi csapat, iskolai osztály, tanfolyami csoport, szakkör stb., mert működésük társadalmilag szabályozott. Ezek az intézményes egységek nem homogének, mivel spontán társulások, klikkek és barátságok alakulnak ki, amik egybe kapcsolódnak így különböző hálózatok jönnek létre.

Az ember természetes igénye a közösségi lét, e nélkül élet- és fejlődésképtelen, így minden életszakaszban szükségszerűen kapcsolódunk különböző közösségekhez, alakzatokhoz. A közösség célja egyrészt, hogy kielégítse az egyén közösségszükségletét, másrészt valamilyen a társadalom számára fontos feladat teljesítése.³ A közösség további jellemzője, hogy közös célok vagy feladatok érdekében jönnek létre, melyek eléréséért közös döntéseket hoznak, és közös lépéseket tesznek. Fontos a közösségi (érzés) tudat, mert ez jelzi, hogy a közösség fontos az egyén számára, és az egyén is a közösség számára. Ezáltal válik lehetővé a közösség (hatékony) működése.

Az ember egyszerre több közösséghez is tartozik, melyek különböző nagyságúak és minőségűek lehetnek. A kisebb közösségek közül jelentős szerepet játszanak az egyén szocializációjában a család, valamint más közösségek, mint az iskola, munkahely, lakóhely vagy művészeti, gazdasági, politikai stb. közösségek. Ezek a társas hatásokon keresztül befolyásolják az egyén viselkedését, választásait, kapcsolati módjait.⁴

A jól működő közösség ismérvei

A különböző közösségek sok, egyedi gyakorlati jellemzővel rendelkeznek. Ezek közül több nemcsak egy adott közösségben jelenik meg, hanem általánosságban jellemzi

¹ Báthory-Falus, 1997

² Mérei, 2006. p. 34.

³ Báthory – Falus, 1997

⁴ Sallai, 1996

a sikeres közösségi létet. Nézzük meg a teljesség igénye nélkül, mik jól működő közösség jellemzői, illetve azokat a készségeket, melyeket a közösségi lét fejleszt vagy közösségekben használhatók. A közösség jellemzői a közösségekben végzett tevékenységek során mutatkoznak meg, miközben fontos emberi értékeket és készségeket sajátítunk el. A jó közösség fennmaradása szempontjából alapvető:

- tagjai együtt tudjanak működni és dolgozni (*együttműködési készség*).
- *a tiszta kommunikáció* – a feladatokat és problémákat világosan átlátják és megbeszélik.
- a közösség tagjai közös ügyek (célok) érdekében össze tudnak fogni (*összefogás készsége*).
- mi-tudat, a *közösségi érzés* tudatának kialakulása.
- *együttes élmények*, melyeket társas tevékenységek során jönnek létre.
- elfogadják egymást és kölcsönös bizalommal vannak egymás iránt.
- tudnak örülni egymás sikerének, illetve át tudják érezni egymás problémáit, kudarcait.
- egyének *nyitottak* egymás felé.
- a kialakult szokásokat, *szabályokat* az egyének ismerik és *be is tartják*.
- biztosítja tagjai számára az egészséges versengés lehetőségét, mások érdekeinek tiszteletben tartásával.
- kialakul egyfajta hierarchia a közösségekben betöltött szerep, a szociometriai pozíció szerint.
- lesznek *vezető egyének*, akikre hallgatnak, akiket követnek a tagok, akik össze tudják fogni a csoportot.
- a tagok felelősséget vállalnak egymásért, együtt éreznek és segítik egymást (szolidaritás és segítségnyújtás készsége).
- a kialakult *konfliktusok megszüntetésén* közösen dolgoznak.
- *dinamikus társas egységeknek*, a változások többnyire egy vagy néhány egyéntől indulnak ki és jutnak el a többiekhez.
- fogadja és megvitatja az *egyéni ötleteket*, újításokat, majd tagjai *együtt döntenek* a kezdeményezésekről.

Együttműködés és hálózat

Mindkét fogalom előkerült már korábban, de mielőtt rátérnénk az online közösségek szerveződésének sajátosságaira, és azok összehasonlítására, vizsgáljuk meg alaposabban ezt a két kifejezést! A hálózat és az együttműködés látszólag azonos tartalmú fogalmak, de lényegi különbségek vannak közöttük. Együttműködés valósul meg, egy közös cél, elvégzendő feladat érdekében azonos erőforrású, képességű, státusú, korlátozott számú partner között. Ezt a közös munkát, együttműködést akkor tekintjük eredményesnek, ha minden tekintetben, azaz páronként és összességében is partneri módon, hatékonyan működtek.

Ezzel szemben a hálózatban különböző státusaik, képességeik és erőforrásaik lehetnek a tagoknak. A gyenge kapcsolatok az együttműködést megghiúsítják, a hálózatot ugyan ezek a laza kapcsolatok teszik egészségessé és hosszú távon fenntarthatóvá, életképessé.

Azok a rendszerek, melyek egymástól elkülönült elemekből állnak, és ezeket az elemeket gyenge vagy erős kapcsolatok kötik össze, hálózatnak tekinthető.

Társadalmi hálózatokról való gondolkodás úttörője Jacob Levy Moreno pszichiáter az 1910-es évek közepén dolgozta ki a hálózati kapcsolatok feltérképezésére alkalmas szociometria módszerét. Ennek köszönhetően feltárhatók a csoportok belső struktúrái.⁵ Ezen vizsgálati módszer segítségével megérthetjük a csoportok létrejöttét és szerveződését, és az egyének csoporton belüli szerepét. A szociometria feltárja azokat a rejtett struktúrákat, amelyek a személyes szimpátia, az egyes emberek közötti sajátos viszonyok alapján meghatározza a csoport szerkezetét, működésének alapjait. Az egyének egymáshoz főződő viszonyánál feltételezi, hogy a rejtett rokonszenvi választások megfeleltethetők a hálózat felépítésének. A kapcsolatokat egy egyszerű diagram, szociogram segítségével ábrázolja. Pontokkal jelöli a csoport tagjait, és a közöttük lévő viszonyt, annak kölcsönösségét egy-, illetve kétirányú nyilakkal jelöli.

Online csoportok, közösségek

Ha rátérünk az online, vagy virtuális közösségek, csoportok megfigyelésére, először is határozzuk meg, hogy mit értünk virtuális, online közösség alatt. A definícióalkotás nem egyszerű, ugyanis már a szóösszetétel is paradox jelleget mutat, hiszen a tradicionális közösség egy adott földrajzi helyhez köthető (lokális), míg a virtuális jelző a fizikai hely nélküliségre utal.⁶ Rheingold leírása mentén a „virtuális közösségek olyan társadalmi gyülekezetek, amelyek az Interneten tűnnek fel, ha ehhez elég ember a megfelelő emberi érzésekkel nyílt megbeszéléseket folytat, és személyes kapcsolatok hálóját alkotja a kibertérben”.⁷

Másik megközelítésben az online, vagy elektronikus közösség, egy olyan emberekből álló csoport, akik elsősorban kommunikáción keresztül találhatnak egymásra, mint pl.: skype, telefon, e-mail stb.. A hálózat alapja a számítógép, és a közösség a virtuális térben jön létre.

Fölvetődhet a kérdés, hogy mitől lesz egy hálózat közösségi? Akkor, ha az azt használók kölcsönös kapcsolatra képesek egymással. Ez a lehető legáltalánosabb meghatározás, és nagyjában minden belefér a fórumoktól a komplex hálózatokig bezárólag. Danah M. Boyd és Nicole B. Ellison⁸ a következő három kritérium mentén határozták meg a közösségi hálózatokat:

Lehetővé teszi az egyéneknek hogy:

- nyilvános vagy félig nyilvános szakosított oldalt hozzanak létre egy behatárolt rendszerben,
- összekösse azokkal a felhasználókkal, akikkel kapcsolatban vannak
- megnézhessek és áttekinthessék kapcsolataikat és mások kapcsolatait a rendszerben.

A legkorábbi hálózati szolgáltatások tág értelemben véve közösségi szolgáltatások voltak. A közösségi hálózatok ma elsősorban web-alapúak.

⁵ Moreno, 1923

⁶ Wellman – Gulia, 1999

⁷ Rheingold, 1993, p.5.

⁸ Danah M. Boyd – Nicole B. Ellison, 2007

A közösségi hálózatokon általában két féle kapcsolat jelenik meg (különböző hálózatokon ezek eltérő túlsúlyban vannak). Egyik az egyének közötti, egy – az-egyhez kapcsolatok, ismerősi viszonyok, a másik a közösséghez tartozási viszonyok, sok – az-egyhez kapcsolatok, közös érdeklődési kör, ízlés, egyéni kedvtelések, tulajdonságok alapján létrejövő közösségek, klubok, van, ahol hálózatoknak nevezik ezeket⁹.

A XX. század végén, az internet népszerűsége segítette a virtuális közösségek számának növekedését. A világháló segítségével lehetőség nyílik emberekkel ismerkedni, tartós kapcsolatot építeni, partneri viszonyt létesíteni szentől szembe találkozás nélkül. A népszerűség egyik oka lehet az is, talán sokszor könnyebb nyitottnak lenni olyan emberekkel, akiket az internet segítségével ismerünk meg egy közösségi oldalon keresztül, mint, akiket személyesen ismerünk és esetleg napi kapcsolatban vagyunk, és sok mindent tudnak rólunk. Az online közösségek sikerének másik titka talán az, hogy a mai elfoglalt, individuális társadalomba egy kis kollektivitást csempésznek a hétköznapiakba. Az elmúlt években meghatározóak lettek az olyan alkalmazások (wiki, blog, Flickr, BitTorrent, közösségi oldalak), melyekben kifejezetten dominál a másokkal való interakció, az együttműködés, a csoportokban való részvétel (ezt nevezték el 2004-ben web 2.0-nek). A technológia gyors fejlődése is az aktívabb online közösségi életet támogatja: a mobil eszközök elterjedése, az okos telefonok és az azokon működtethető egyre több alkalmazás, az internet helyhez kötöttségének csökkenése a gyors közösségmozgósítás eszközüvé tette az internetet. Az online közösségekben való részvétel az identitáskommunikáció egy igen meghatározó része lett.¹⁰

Online – offline közösségek összehasonlítása

Az online csoportokkal kapcsolatos kutatások középpontjában gyakran a „valódi”, „személyesen alakított” „offline” csoportokkal való összevetés állt. Egy megközelítés mentén interneten szerveződő „online”, „ál- vagy pszeudoközösségek” nem lehet tényleges közösségek, mert nem tudják reprodukálni az offline közösségek szerepét és jelentőségét.¹¹ Más empirikus vizsgálatok ennek ellentmondó eredményeket mutatnak, ugyanis azt állítják, hogy vannak *alapvető hasonlóságok* a két közösség között. Például mindkét esetben ugyanúgy kialakulnak a normák és szerepek¹², és ugyanolyan csoportdinamikai folyamatok játszódnak le. Mindkét működésnél megfigyelhető, hogy kialakul a közös nyelv, a csoportstruktúra és megfelelő feltételek mellett fellép a konformitás, vagy a csoportpolarizáció¹³.

Az offline és az online csoportok között van néhány *fontos különbség*, melyek közül a legtöbb abból fakad, hogy utóbbi esetében a technológia mediálja, közvetíti a kommunikációt. Ennek következtében, gyakran a személyes kommunikáció nyilvános és rögzített, és nincs időbeli vagy téri kötöttség, a hagyományos fizikailag, földrajzilag behatárolt tereket az azonnaliság és mindenhol ott levés helyettesíti. A

⁹ Füzessi, 2008

¹⁰ Pintér, 2008

¹¹ Papadakis, 2003

¹² McKenna – Seidman, 2005; Coovert – Burke, 2005

¹³ Postmes et al., 2001

kapcsolatépítésben nem a közelség a fő szervező erő – mint gyakran az offline kapcsolatokban –, hanem a hasonló érdeklődés tartja össze az embereket. A mediatisált közösségekre jellemző, hogy internetezők, mobiltelefonálók, egy időben bekapcsolódnak a globális információ-áramlásba, amellettt hogy intenzíven ragaszkodnak és kötődnek a számukra fontos lokális közösséghez, társadalmi csoportokhoz.¹⁴

Az online közösségek szabadon választhatók, a tagság önkéntes döntés következményei, tehát főleg a személyes érdekek és szükségletek tartják össze. A csoportok felépítését az hagyományos közösségeknél tárgyalt hierarchia helyett a hálózati struktúra jellemzi. Az online közösséget a kommunikáció osztott szabályai alkotják, a nyelv meghatározza a csoport határait, a tagok helyét és státuszát: a közösség teste maga a szöveg.¹⁵ További eltérés, hogy a résztvevők lehetnek anonimek, míg ez egy személyesen szerveződő közösségben nem lehetséges. Az anonimitás egy speciális esete a leskelődés vagy kukkolás. Ez a magatartás az online csoportok esetében jellemző, hogy folyamatosan olvassák a hozzászólásokat, láthatatlanok maradnak. Ők ők alkotják a „csendes tömeget”, és egyes becslések szerint arányuk akár a 90%-ot is elérheti.¹⁶ A hozzászólók, az oldal hirdetői, fenntartói tisztában vannak jelenlétükkel, tulajdonképpen a csoport szerves részét alkotják.

Kutatás bemutatása

Jelen írásunk kisebb szelete egy folyamatban levő nagyobb munkának. Főbb érdeklődésünk a kapcsolattartás, közösségek szerveződése a különböző közösségi oldalak felhasználásán keresztül. 500 Fő került lekérdezésre, oly módon, hogy nemre, életkorra vonatkozóan reprezentatív minta álljon össze.

A különböző közösségi oldalak új kapcsolatokhoz segítik az egyéneket, segítik a kapcsolatok ápolását s az információ gyorsas megosztását, terjedését. Az alábbi grafikonból látható, hogy a válaszadók közel húsz százaléka nem használja a közösséghez tartozás, s az abból eredő információkhoz történő hozzájárulás ezen lehetőségét, tehát nem látogat közösségi oldalakat. Azonban az is jól látható, hogy kiemelkedik azok az aránya, akik naponta látogatják a közösségi oldalakat. A válaszadók fele napi rendszerességgel lép fel közösségi oldalakra, így kapcsolódik egy közösséghez. A már említett „nem látogatók” mellett, elmondhatjuk, hogy a naponta közösségi oldalak látogatói mellett, a heti rendszerességgel közösségi oldalakat látogatók aránya is kiemelkedik – bár közel sem annyira mint a naponta látogatók aránya – s ezekhez képest elenyésző arányban, de jelen van a havi, vagy ritkábban mint havi rendszerességgel közösségi oldalakat használók aránya. Ebből is látszik, hogy a vizsgált populáció jelentős részénél jellemző a közösségi oldalak használata, s az is, hogy eltérést mutat az, hogy ezt milyen rendszerességgel teszik.

¹⁴ Szécsi, 2013

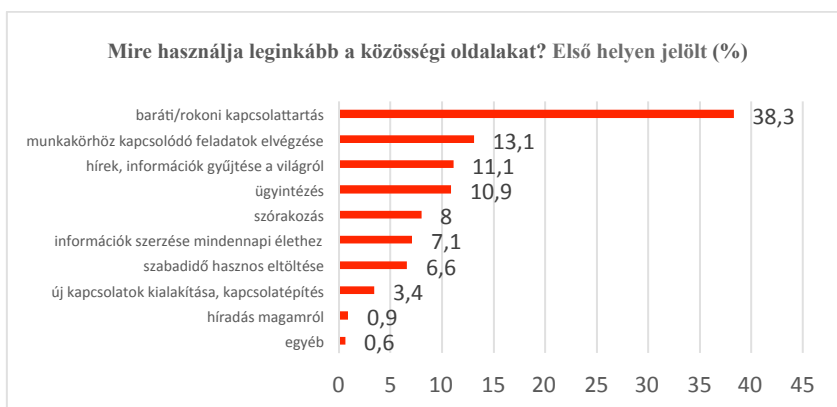
¹⁵ Paolillo, 1999

¹⁶ Katz, 2003

1. ábra: Közösségi oldal látogatásának gyakorisága

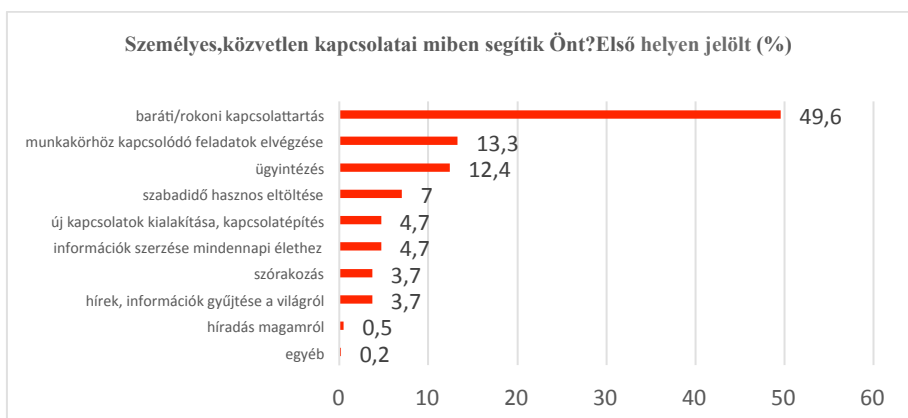
A közösségi oldalak látogatásának intenzitása és az ott eltöltött idő dimenziója mellett, az is fontos információ, hogy mire használják a válaszadók az adott időfelhasználás során a közösségi oldalakat. A megadott válaszlehetőségekre adott válaszokat százalékos arányok segítségével tüntettük fel. Látható, hogy a válaszadók 38,3% jelölte első helyen a baráti, rokoni kapcsolattartást, mint okot arra, hogy a közösségi oldalakat használja. Ez alkalmas arra, hogy régen látott ismerőst is bekapcsoljon az egyén kapcsolati hálójába. A baráti, rokoni kapcsolatok ápolásával, az erős kapcsolatok ápolása és működtetése történik, mely a kapcsolati hálóján keresztül létrejön. A válaszadók legnagyobb része elsődlegesen az erős kapcsolatok fenntartása érdekében használja a közösségi oldalakat. Az első helyen említett indokok között 13,1% a munkakörhöz kapcsolódó feladatok válaszlehetőség jelenik meg. Ebből is látszik az a tendencia, hogy egyre több munkakör munkatevékenységében benne van a közösségi oldalak használata, azaz mindennaposá válik az, hogy közösségi oldalakon legyen jelen az egyén. Kiemelkedik továbbá az első helyen említett indokok közül a hírek, információk gyűjtése a világról (11,1%) valamint az ügyintézés (10,9%). A közösségi oldalak nem feltétlenül ismeretterjesztő céllal szerveződnek, azonban a válaszok alapján láthatjuk, hogy mégis fontos információs bázisként szolgálnak. Az ügyintézés válaszlehetőség százalékos aránya is a körülöttünk lévő változó világról szól. Látszik, hogy a közösségi oldalak más funkciót is betöltenek az egyén életében azon túl, hogy közösséghez kapcsolódhat, hiszen az IKT eszközök lehetővé tették a munka világának online úton történő megélését s azt, hogy a klasszikus munkahelyen kívül, más elektronikus terekben is végezhesse az ember azokat a tevékenységeket, melyek a munkájához kapcsolódnak. A munka mellett a mindennapi élet intézésében is segítséget nyújt a közösségi oldal, azaz áttevődik az online térbe az embert érintő ügyek intézésének egy része. Az első helyen említett indokok százalékos arányai közül meglepő az új kapcsolatok kialakításához kapcsolódó adat (3,4%). A közösségi oldalak sajátosságai között ott van a kapcsolattartás valamint az új kapcsolatok kialakításának lehetősége. Elenyésző a vizsgált populáció azon aránya, akik ezt a lehetőséget preferálják a közösségi oldalak látogatása során. Láthatjuk, hogy ezek a válaszok mögött rejlő tevékenységek, akciók lehetőséget teremtenének a gyenge kapcsolatok fejlesztésére, melyek fontosak a kapcsolati háló szerveződése szempontjából.

2. ábra: Első helyen jelölt – közösségi oldal használat

A közösségi oldalakat látogatni, vagy közösségi oldalakon jelen lenni az a szórakozás új alternatívájaként van jelen a vizsgált populáció esetében, és a közösségi oldalt nem az új kapcsolatok létrehozása céljából látogatják.

A mindennapok során kialakított és működtetett kapcsolataink valós találkozásokkal, személyes jelenléttel egybekötött beszélgetésekkel jellemezhetőek. Nagy hasonlóságot mutatnak az online térben létrejövő kapcsolatainkkal abból a szempontból, hogy miben is segítik, és mire használja ezeket. Kiemelkedik a válaszok közül (49,6%) a rokon, baráti kapcsolattartás. Mindennapi személyes kapcsolataink során, törekszünk arra, hogy az erős kapcsolatainkat ápoljuk, illetve jellemző offline életünkre is, hogy a személyes találkozásokkal járó kapcsolataink nagy része, a baráti és rokon szálak ápolásához kötődnek. A válaszadók 13,3%-a első helyen említi a személyes kapcsolatok mögött rejlő motívumok közül a munkakörhöz kapcsolódó feladatok elvégzését, ami érthető, hiszen elkerülhetetlen az, hogy az egyén a munkahelyén a munkatársaival ne lépjen kapcsolatba, illetve a hatékony munkavégzés érdekében ne dolgozzanak együtt, amihez személyes találkozással járó kapcsolat szükséges. A közösségi oldalak használata és a személyes kapcsolatok működtetése mögött rejlő motívumok, indokok között nagy különbséget nem találunk. A motívumok sorrendjének különbségei, még ha nem is olyan jelentősek, még is eltérést mutatnak. A személyes kapcsolatoknál a szórakozás, mint válasz lehetőség az első helyen említett indokok sorában, a rangsorban az utolsó előtti helyre kerül, míg a fentebb bemutatott grafikonból láthattuk, hogy ez a válaszlehetőség a közösségi oldalak használata esetében a negyedik helyen volt. A hírek, információk gyűjtése a világról választ is kevesebben jelölték legfontosabb indokként a személyes kapcsolattartás esetén, mint tették azt a közösségi oldalak használata esetén. Elmondható, hogy az első helyen jelölt személyes kapcsolatok működtetése mögött rejlő motívumok rangsorában jelentős hasonlóságokat találunk a közösségi oldalak használata mögött rejlő motívumok rangsorával, de azért az eltérések jelzik a kétféle kapcsolati háló alakításának lehetőségei között meglévő különbségeket.

3. ábra: Első helyen – személyes kapcsolatai miben segítik leginkább

A fenti ábrából látható, hogy a válaszadók jelentős része számára a személyes kapcsolatok leginkább a baráti, rokonai kapcsolatok ápolásában segítik, azaz személyes kapcsolataik során a baráti rokonai kapcsolatok ápolását részesítik előnybe. Bár az ábrából nem derül ki, de talán kijelenthetjük, hogy személyes kapcsolataink inkább a barátokra és a rokonokra koncentrálódnak. Ezek az erős kapcsolatokkal jellemezhető kapcsolatok személyes hálózatban, miközben azt is tudjuk, hogy a gyenge kapcsolatoknak igen nagy jelentősége van. A személyes kapcsolatainkat másodsorban a munkakörhöz kapcsolódó tevékenységeink betöltése során használjuk, ami érthető, hiszen a munkahelyen rá vannak kényszerülve az emberek arra, hogy kapcsolatot tartsanak fent egymással a sikeres munkavégzés érdekében. Ebből is látszik, hogy mennyire fontos szerepet tölt be az ember életében a munkahely. A munka elvégzéséhez szükséges feladatok során személyes kapcsolatok alakulnak ki, így bővül az egyén kapcsolati hálója, mely új információk becsatornázásához vezet. A munka világa, így nem csak a pénzkereseti lehetőséget jelenti az egyén számára, hanem a szociális szükségletek – társas szükségletek – és az azzal járó előnyök – kapcsolati tőke – megszerzésének lehetőségét is. Az ügyintézés során is személyes kapcsolatba kerülünk másokkal, s ezek a kapcsolatok, melyek személyes találkozásokkal járnak, segítik az ügyintézt is. A harmadik helyre került ügyintézés s a mögötte rejlő kapcsolati hálózat és személyes kapcsolódás szintén arra irányítja rá a figyelmet, hogy a személyes kapcsolati hálónk kiterjedtsége, minősége, működési sajátosságai vagy támogató jelleget biztosítanak számunkra a különböző ügyek intézéséhez, vagy hátrányt jelentenek. Kapcsolataink ápolását a szabadidő hasznos eltöltéseként is felfoghatjuk. A válaszadók megítélése szerint, a személyes találkozással járó kapcsolataink segítenek a szabadidő hasznos eltöltésében is. Bár nem ez került az első helyre a válaszok alapján, de negyedik helyen ott van a motívumok között. Úgy tűnik, hogy a válaszadók szerint a személyes találkozással járó kapcsolataink nem segítenek jellemzően bennünket a mindennapi élethez szükséges információszerzésben. Erősebbnek tűnik a társas szükséglet a napi rutin műveléséhez szükséges információk megszerzésénél. A válaszadók a szórakozás és az új kapcsolatok kialakítását, a kapcsolatépítést sem tekintik annyira fontosnak a személyes találkozással járó kapcsolatok kialakítása során, illetve úgy ítélik meg, hogy

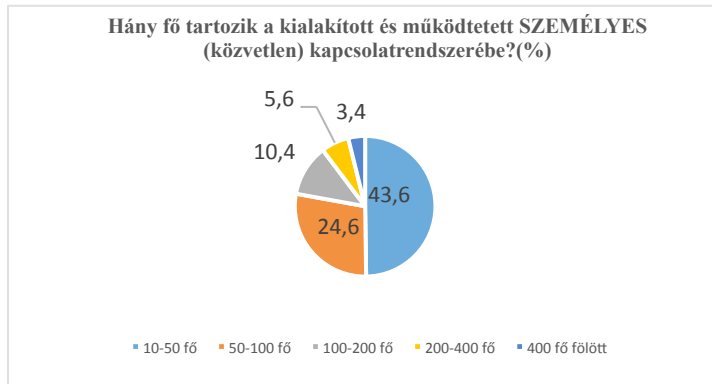
nem jellemző, hogy ebben segítenék őket a találkozások. Amennyiben a személyes találkozással járó kapcsolataink nem segítenek minket új kapcsolatok kialakításában, akkor vagy a saját kis világunkhoz tartozó, már ismert emberekkel találkozunk és tartunk kapcsolatot. Vagy személyes találkozásink során nem is gondolunk arra, hogy ezek a kapcsolatok új kapcsolatok kialakításában is segíthetnének. Ezek az új kapcsolatok új információk megjelenését tennék lehetővé a kapcsolati hálónkban, mely információk más, új előnyök elérését segíthetnék. Már a fent bemutatott eredmények tükrében is felmerül az a sajátosság, hogy nem az lesz az érdekes, hogy online, offline terekben létrehozott közösségi hálózatunk között milyen hasonlóságok és, vagy különbségek vannak, hanem az, hogy a különböző térben létrejövő hálózatunkat mennyire vagyunk képesek tudatosan használni, kihasználni a jólétünk érdekében. Ezt a gondolatot erősíti meg a lenti összehasonlító táblázat is, mely rávilágít az online és offline közösségi hálózatunk használata mögött rejlő motívumok hasonlóságára és eltéréseire.

1. táblázat: A két kapcsolatrendszer összehasonlítása

Személyes kapcsolatok miben segítik?	Mire használja a közösségi oldalakat?
1. baráti/rokon kapcsolattartás	1. baráti/rokon kapcsolattartás
2. munkakörhöz kapcsolódó feladatok elvégzése	2. információk szerzése mindennapi élethez
3. ügyintézés	3. munkakörhöz kapcsolódó feladatok elvégzése
4. szabadidő hasznos eltöltése	4. szórakozás
5. információk szerzése mindennapi élethez	5. hírek, információk gyűjtése a világról
6. szórakozás	6. ügyintézés
7. új kapcsolatok kialakítása, kapcsolatépítés	7. szabadidő hasznos eltöltése
8. hírek, információk gyűjtése a világról	8. új kapcsolatok kialakítása, kapcsolatépítés
9. híradás magamról	9. híradás magamról
10. egyéb	10. egyéb

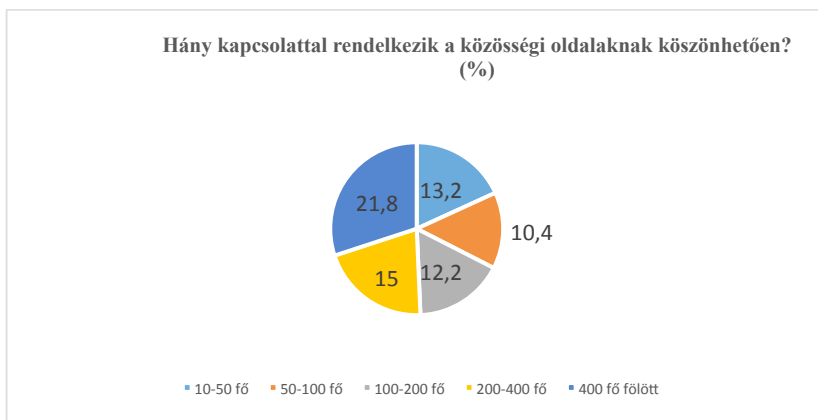
Látható, hogy milyen eltérések vannak a személyes találkozással járó kapcsolataink és a közösségi oldal segítségével létrejövő kapcsolati hálónk működtetése között. A válaszadók fele (49,9%) az első kategóriában szereplő kapcsolati számot jelölte meg, azaz 10–50 kapcsolattal rendelkezik, s velük személyes találkozással járó kapcsolatot ápol. A válaszadók 28,4%-a a második kategóriát jelölte meg, s ezek szerint 50–100 fő közötti személy tartozik a személyes találkozással is járó kapcsolatrendszerébe, kapcsolati hálójába. A válaszadók több mint egy tizede 11,9%-a rendelkezik 100–200 fő közötti személyes, közvetlen találkozással járó közösségi hálózattal. Láthatjuk, hogy a kapcsolati háló kiterjedtsége és az ezzel együtt járó hálózati kiterjedtség a vizsgált populáció esetében csökkenő tendenciát mutat. Kevesebb egyén rendelkezik extrém magas létszámot jelentő kapcsolati hálóval, ami a személyes találkozással járó kritérium alapján érthető is. Az erő kapcsolattal leírható közösségi hálózati magba tartozó rokonok, barátok és a velük történő személyes találkozások is nagy odafigyelést igényel az egyéntől, ha fontosnak tartja a kapcsolati hálójának ápolását s tudatos működtetését.

Elenyésző a válaszadók azon aránya, akik 200–400 fő közötti kategóriát jelölték meg (6,4%) s még kevesebb azok aránya (3,4%) akik a 400 fő fölötti kategória alapján extrém magas személyes találkozással járó kapcsolattal rendelkeznek.

4. ábra: Hány fő tartozik a kialakított és működtetett SZEMÉLYES (közvetlen) kapcsolatrendszerébe

Amennyiben a kumulatív százalékot megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy a minta 90%-ának kevesebb kapcsolat van mint 200 fő, így igazolódik a mi vizsgálatunkban is a Dunbar által idézett szám. Dunbar a közösségi hálózatok kiterjedtségének magyarázatára biológiai, evolúciós magyarázattal szolgált s azt mondta, hogy a primáták esetében a neokortex és kortex aránya határozza meg azt, hogy mennyi egyed tartozik egy főemlős kapcsolati hálójába. Az evolúció során a túlélést segítette az, ha minél több egyed tartozott az adott életközösséghez, hiszen védeltséget jelentett a támadásokkal szemben. Mára már nem a védeltség lesz a legfontosabb, viszont a közösségi hálózatban terjedő információk, kapcsolatok, gazdasági lehetőségek előnyt vagy hátrányt jelenthetnek a hálózat tagjai számára. A Dunbar szám 150, azaz ennyi személyt vagyunk képesek a kapcsolati hálónkba bekapcsolni és számon tartani.

5. ábra: Hány kapcsolattal rendelkezik a közösségi oldalaknak köszönhetően

Összegzés

Az IKT eszközök térhódításával új közösségek jönnek létre, melyek közösségszerveződési szabályai eltérőek. Az IKT eszközök által létrejövő közösségi hálózatok, nem véletlenszerű hálózatok. Tudatos szervező erők jelennek meg, melyek magukban hordozzák az „egyenlőtlenség” lehetőségét is. A szabályszerűségek feltárásával közelebb kerülhetünk a különböző társadalmi rétegek közösségi hálózatszerveződésének sajátosságaihoz melyek támogatják vagy nehezítik a társadalmi javakhoz való hozzájutást. Minél jobban értjük a közösségi hálózatok mögött rejlő tudatos szervező erőket, annál nagyobb esélyünk van a professzionális, adekvát intervenciók megtervezésére

Irodalomjegyzék

- Báthory Zoltán – Falus Iván (1997): Pedagógiai Lexikon II. köt., Budapest, Keraban p. 312–314.
- Coovert, J. Burke, M. (2005): Leadership and decision-making. In: Amichai-Hamburger (ed): The Social Net. Human behavior in cyberspace. Oxford University Press, New York.
- Füzessi Károly (2008): Internet Napló
- Katz, Jon (2003): Lurking the Lurkers. <http://slashdot.org/features/98/12/28/1745252.shtml>
- McKenna, K. Y. A., Seidman, L. (2005): You, me, and we: interpersonal processes in electronic groups. In: Amichai-Hamburger (ed): The Social Net. Human behavior in cyberspace. Oxford University Press, New York.
- Mérei Ferenc (2006): Közösségek rejtett hálózata. Szociometriai értelmezés. Budapest, Osiris Kiadó p. 34.
- Mérei Ferenc (2006): Közösségek rejtett hálózata. Szociometriai értelmezés. Budapest, Osiris Kiadó
- Molnár Szilárd – Kollányi Bence – Székely Levente (2007): Az információs társadalom szerk.: Pintér Róbert Társadalmi hálózatok, hálózati társadalom p. 64-81
- Molnár Szilárd – Kollányi Bence – Székely Levente (2007): Az információs társadalom szerk.: Pintér Róbert Társadalmi hálózatok, hálózati társadalom p. 64-81
- Paolillo, J. (1999): The Virtual Speech Community: Social Network and Language Variation on IRC. Journal of Computer-Mediated Communication. 4, 4.

- Papadakis, M. (2003): Data on Family and the Internet: What Do We Know and How Do We Know It? 121-40. In: J. Turow and A. Kavanaugh, eds., *The Wired Homestead*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Postmes, T., Spears, R., Sakhel, K., de Groot, D. (2001): Social Influence in Computer-Mediated Communication: The Effects of Anonymity on Group Behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27 (10). 1243–1254.
- Rheingold, H. (1993): *The Virtual Community* (online) p.5
- Sallai Éva (1996): *Tanulható-e a pedagógus mesterség?*, VE Egyetemi Kiadó, Veszprém.
- Szécsi Gábor (2013): *Nyelv, média, közösség* Budapest, Gondolat
- Tönnies, Ferdinand (1983): *Közösség és társadalom* Budapest, Gondolat Kiadó, p. 329
- Ujhelyi Adrienn (2007): *Digitális generáció. Alkalmazott Pszichológia.* (9) 1. 150-160.
- Varga A. Tamás – Vercseg Ilona (2001): *Közösségfejlesztés*. Budapest, NKA és Közösségfejlesztők Egyesülete
- Wellman, Barry – Guila, (1999): *Net Surfers Dont Ride Alone: Virtual Communities as Communities* (in: Smith, M. A. – Kollock, P. (eds.): *Communities in Cyberspace*, Routledge London <http://www.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/netsurfers/netsurfers.pdf> Újra letöltve 2014. július 13.)